

Студент 4 курсу

факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ВИРІШЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ СПОРІВ У МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ

Анотація. Розглянуто проблемні питання, що виникають при вирішенні інвестиційних спорів, порядок вирішення їх у закордонних уповноважених органах та узагальнення двосторонніх інвестиційних договорів в Україні.

Аннотация. Рассмотрены проблемные вопросы, которые возникают при разрешении инвестиционных споров, порядок урегулирования их в зарубежных уполномоченных органах и стандартизация двусторонних инвестиционных договоров в Украине.

Annotation. The article describes the problems which arise with solution of international investment disputes, the procedure of their resolution in foreign competent authorities and normalization of bilateral investment agreements in Ukraine.

Ключові слова: інвестиційний спір, права інвесторів, двосторонні інвестиційні договори, інвестиційний клімат, стандартизація.

Під час переходу до системи ринкових відносин в Україні склалася не проста політична й економічна ситуація, за якої нагальною потребою економіки стає залучення прямих іноземних інвестицій. Натомість в Україні зафіксовано відтік іноземних інвестицій, і причина криється не лише в економічній кризі, а й у неналежній увазі держави до забезпечення реалізації закріплених у законодавстві гарантій для іноземних інвесторів. Часто трапляються випадки, коли суперечки між інвесторами не можуть бути вирішені у рамках двох організацій, і тоді з'являється необхідність звернення до міжнародних організацій з вирішення інвестиційних спорів.

Мета даної роботи полягає в дослідженні чинного законодавства в Україні з вирішення інвестиційних спорів його проблематики та спробі стандартизації найбільш поширеного інвестиційного договору – двостороннього.

Об'єктом даної статті виступає міжнародне та українське законодавства з вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами.

Предметом дослідження виступає розгляд порядку та дії при вирішенні інвестиційних спорів, та розгляд двосторонніх інвестиційних договорів.

В Україні ще у 1991 р. було прийнято Закон "Про інвестиційну діяльність", яким визначено загальні правові, економічні та соціальні засади інвестиційної діяльності на території України. У цьому ж році було прийнято Закон "Про захист іноземних інвестицій", яким передбачено, що іноземні інвестиції в Україні захищаються, а права інвесторів гарантуються. Водночас 19 березня 1996 р. було прийнято Закон "Про режим іноземного інвестування", яким встановлено порядок і умови здійснення іноземного інвестування, права іноземних інвесторів та гарантії захисту цих прав. Зокрема, цим Законом передбачено такі гарантії захисту прав іноземних інвесторів:

гарантії забезпечення рівноправного режиму; гарантії недопустимості примусового вилучення іноземних інвестицій;

гарантії компенсації і відшкодування шкоди іноземним інвесторам; гарантії у разі припинення інвестиційної діяльності;

гарантії безперешкодного переведення за кордон прибутків, отриманих від здійснення інвестиційної діяльності в Україні.

Важливою умовою збереження даних гарантій є норма ст. 8 вказаного Закону, згідно з якою якщо в подальшому спеціальним законодавством України про іноземні інвестиції будуть змінюватися зазначені гарантії захисту іноземних інвестицій, то протягом 10 років з дня набрання чинності таким законодавством на вимогу іноземного інвестора застосовуються державні гарантії захисту іноземних інвестицій, зазначені в цьому Законі.

Слід розглянути порядок вирішення інвестиційних спорів та його важливість в Україні:

Однією з найважливіших складових державної гарантії захисту прав інвесторів є розгляд спорів, що виникають у результаті здійснення інвестиційної діяльності, судом або третейським судом [1].

Спори між іноземними інвесторами і державою щодо державного регулювання іноземних інвестицій та діяльності підприємств з іноземними інвестиціями підлягають розгляду в судах України, якщо інше не визначено міжнародними договорами України, тоді як усі інші спори (наприклад, корпоративні, договірні тощо) підлягають розгляду в судах України або за домовленістю сторін – у третейських судах, зокрема, закордоном [2].

Тобто найпершим рішенням при виникненні інвестиційного спору має бути подання прохання про розгляд справи в місцеві суди.

Але існує проблема – дуже часто звернення за вирішенням спору до національного суду не дає результатів через неефективність української судової влади, що аргументується тим, що більшість заяв українських громадян до Європейського суду з прав людини ґрунтується на ст. 6 Європейської конвенції 1950 р. про захист прав людини та основоположних свобод, зокрема, через масове невиконання ухвалених судових рішень, а також через

Фактично національні суди не є останнім засобом вирішення інвестиційних спорів. Так, згідно з ч. 4 ст. 55 Конституції України кожен має право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна. У цьому контексті інвестори дедалі частіше розглядають Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) як ефективну форму для захисту порушених майнових прав. ЄСПЛ може прийняти питання до розгляду тільки після того, як було вичерпано всі ефективні, тобто незалежні від дискреційних повноважень державних органів національні засоби правового захисту, протягом 6 місяців від дати ухвалення остаточного рішення [3].

Винесення ЄСПЛ судового рішення проти України є підставою для вжиття заходів щодо усунення системних порушень Конвенції, зокрема, шляхом внесення змін до законодавства [4].

Але ЄСПЛ не є єдиним органом для вирішення таких спорів. У 1965 р. була розроблена та відкрита для приєднання Конвенція про порядок вирішення інвестиційних спорів між країнами та іноземними особами (відома як Вашингтонська Конвенція), учасницею якої є й Україна. Наша держава підписала цю Конвенцію 3 квітня 1998 р. і Законом України № 1543-III від 16 березня 2000 р. ратифікувала її без будь-яких застережень. Метою Конвенції було створення Міжнародного центру з вирішення інвестиційних спорів (відомий як ICSID) з постійним місцем розташування у Вашингтоні. ICSID розглядає спори у порядку інвестиційного арбітражу, який має певну характерну подібність з міжнародним комерційним арбітражем [5].

Звернення до ICSID у не вимагає попереднього вичерпання національних засобів захисту та здійснюється на підставі домовленості. На практиці, як правило, умову про звернення до ICSID містять двосторонні інвестиційні угоди про сприяння та захист іноземних інвестицій. Право на звернення до ICSID має досить широке коло осіб, причому за головний критерій тут відповідає місце інкорпорації інвестора, яке має відрізнитися від місця капіталовкладення.

Також існує спосіб вирішення інвестиційних спорів через "традиційний" міжнародний комерційний арбітраж у спеціалізованих арбітражних установах або спеціально створених (ad hoc) арбітражах.

Ефективність цього способу захисту зумовлюється тим, що до рішень міжнародних арбітражів застосовується Конвенція "Про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень" від 1958 р., до якої приєдналася переважна більшість країн світу (142 держави), тоді як щодо національних судових рішень аналогічного міжнародного документа не існує.

Незважаючи на правильне міжнародне регулювання інвестиційних спорів, інвестиційний клімат в Україні залишається поганим. Причиною цього, окрім економічної кризи, також є недосконале рішення інвестиційних спорів. Існує можливість поліпшити цю ситуацію шляхом стандартизації двосторонніх інвестиційних договорів, які складають більшу частину з усього обсягу цих договорів.

Приймаючи до уваги велику кількість укладених двосторонніх інвестиційних договорів та різноманітні політичні й економічні обставини, за яких був укладений кожен із них, можна припустити, що вони є далеко не стандартизованими.

Сама структура двосторонніх договорів визначена досить точно, та не потребує коригування, але існує необхідність тлумачення та стандартизації, наскільки це можливо, таких термінів, як "інвестиції", "інвестор", "доходи" ("прибутки") і "територія", а також положень про сприяння (заохочення) та допуск інвестицій. У цих положеннях у коротких та загальних виразах можуть вказуватися наміри сторін сприяти та допускати інвестиції одна одній згідно із законами держави, яка приймає.

Після положень щодо сприяння (заохочення) та допуску інвестицій ідуть положення, що стосуються поведінки з інвестиціями. Ці положення є ключовими у будь-якому двосторонньому інвестиційному договорі. Вони містять так звані стандарти ставлення до інвестицій, які визначають зобов'язання держав стосовно рівня ставлення, який має надаватися іноземним інвесторам та їх інвестиціям [6]. Після стандартів ставлення до інвестицій у двосторонніх інвестиційних договорах ідуть положення щодо переказів коштів і вирішення спорів, у яких передбачається, що кожна зі сторін договору надає можливість інвесторам іншій стороні необмежено переказувати за кордон платежі, що стосуються інвестицій. Такі платежі можуть стосуватися, наприклад, прибутків від інвестицій, додаткових внесків капіталу. Наприкінці двосторонніх інвестиційних договорів містяться положення про дотримання зобов'язань, заключні положення, а також додатки, протоколи та виключення, у разі наявності.

Підсумовуючи, можна сказати, що вирішення інвестиційних спорів у закордонних юрисдикційних органах може бути не тільки ефективним способом розв'язання спорів, а ще й гарантією проти тиску з боку держави та процесуальних зловживань інших сторін. Проте застосування цього інструменту захисту має здійснюватися відповідно до міжнародного права та з урахуванням процесуального законодавства інших країн. Стандартизація двосторонніх інвестиційних договорів буде сприяти поліпшенню інвестиційного клімату в Україні та збільшенню швидкості вирішення міжнародних інвестиційних спорів.

Наук. керівн. Сергієнко В. В.

Література: 1. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-XII. – Ст. 19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>. 2. Про режим іноземного інвестування : Закон України від 19.03.1996 р. № 93/96-ВР. – Ст. 26 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/93/96-вр>. 3. <http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>. 4. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 02.02.2006 р. № 3477-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>. 5. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол. Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К., 2011. – С. 239–240. 6. Міжнародні договори України. Угоди про сприяння та захист інвестицій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ukreport.gov.ua/ukr/zakon_v_sferi_zed/ukr/1003.htm.